Funkce, rovnice a jejich užití

Mocninné funkce

Digitální učební materiál

VY_42_inovace_M2_08

24. 04. 2013

Mgr. Pavel Nekvinda

Pracovní list s vysvětlením a grafy jednotlivých typů mocninných funkcí.

Tento materiál byl vytvořen v rámci projektu *Individualizace a inovace výuky*
v rámci OP *Vzdělávání pro konkurenceschopnost*

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Mocninné funkce

Mocninná funkce je každá funkce, která je zapsaná nebo ji lze zapsat ve tvaru:

$$f: y = P^n(x)$$

kde $P^n(x)$ je polynom (mnohočlen) n-tého stupně proměnné x, n $\in Z$.

Jelikož definice nemusí být každému srozumitelná, uveďme si několik názorných a konkrétních příkladů pro zopakování:

$$P^3(x) = 2x^3 - 5x^2 + 8x + 13 \qquad f: y = 2x^3 - 5x^2 + 8x + 13$$
$$P^5(x) = x^5 - 7x - 53 \qquad f: y = x^5 - 7x - 53$$
$$P^{73}(x) = 7x^{73} + 15x^{51} + x - 1 \qquad f: y = 7x^{73} + 15x^{51} + x - 1$$

Je-li mnohočlen proměnné x n-tého stupně, musí obsahovat člen x^n a zbývající členy jsou nižšího stupně než n.

S čím jsme se již setkali

S některými z mocninných funkcí jsme se již setkali, ale doposud jsme jim (z dobrých důvodů) neříkali mocninné.

Konstantní funkce

$$f: y = a \qquad kde\ a \in \mathbb{R} \qquad P^0(x) = a \cdot x^0$$

Graf: přímka rovnoběžná s osou x

Lineární funkce

$$f: y = ax + b \qquad kde\ a, b \in \mathbb{R} \ \wedge \ a \neq 0 \qquad P^1(x) = ax^1 + b$$

Graf: přímka různoběžná s osou x

Přímá úměrnost – speciální případ lineární funkce

$$f: y = ax \qquad kde\ a \in \mathbb{R} \ \wedge \ a \neq 0 \qquad P^1(x) = ax^1$$

Graf: přímka různoběžná s osou x procházející počátkem

Kvadratická funkce

Graf: parabola (kvadratická, sudá)

Konstantní funkce	1
Lineární funkce	2
Přímá úměrnost	3
Kvadratická funkce	4

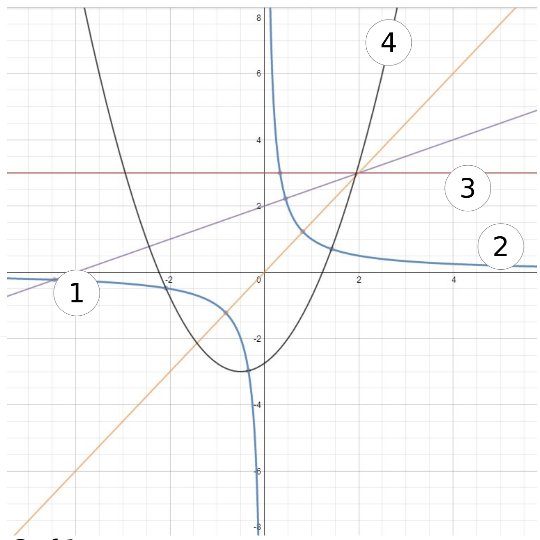

Graf 1

Přímá úměrnost 5

5

Na základní škole jste se seznámili s nepřímou úměrností $f: y = \frac{k}{x} = kx^{-1}$ a jejím grafem.

Nepřímá úměrnost

$f: y = a\,x^{1}$ $\quad kde\ a \in \mathbb{R}\ \wedge\ a \neq 0$ $\quad P^{-1}(x) = a\,x^{-1}$

Graf: hyperbola (rovnoosá, lichá)

Dělení mocninných funkcí

Vlastnosti funkcí lze dobře sledovat pomocí jejich grafu. Proto se zaměříme na grafy jednotlivých funkcí.

Mocninné funkce, tedy i jejich grafy, můžeme rozdělit do několika skupin podle exponentu (stupně) *n*

- 0 nebo 1 přímka
- kladné (větší než 1) parabola
  - sudé sudá parabola
  - liché lichá parabola
- záporné hyperbola
  - liché lichá hyperbola
  - sudé sudá hyperbola

Graf každé funkce vychází z grafu **příslušné elementární funkce**, který „jen“ posunujeme, otáčíme a natahujeme. Prostudujeme tedy grafy elementárních funkcí jednotlivých skupin, barevně vyznačte jednotlivé grafy, případně asymptoty .

Exponent – kladný sudý

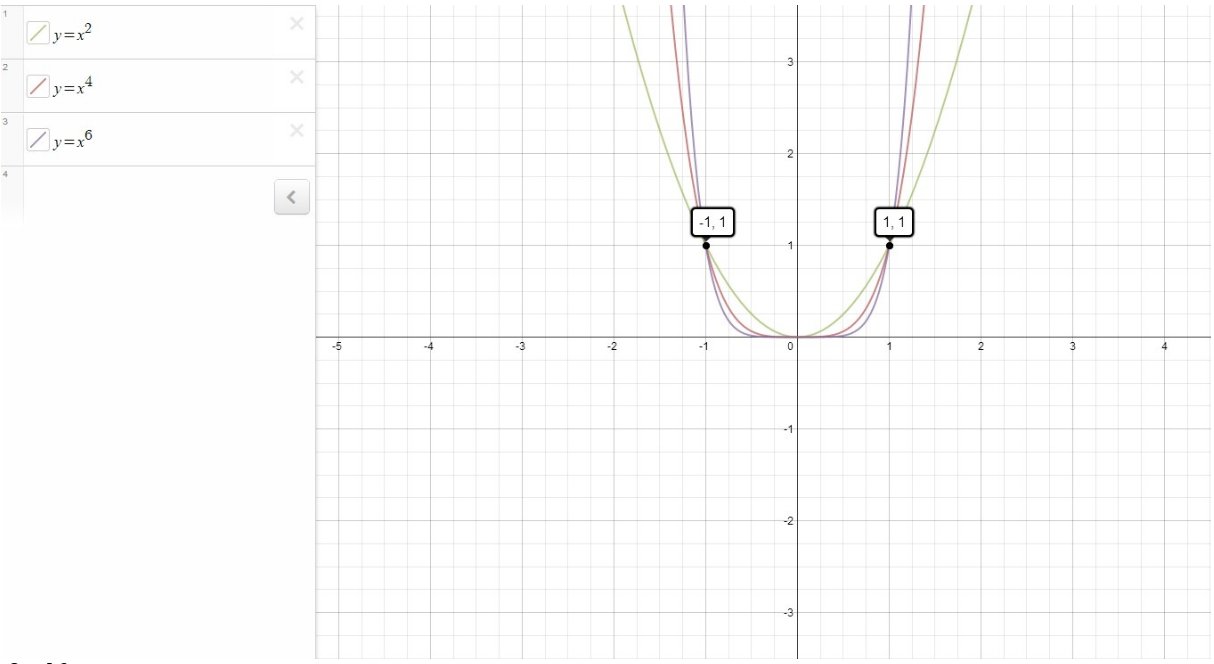

Graf 2

$f: y=x^n$ *kde n je kladné sudé*

Parabola (sudá)

Sudá graf je osově souměrný podle **osy *y***

Čím vyšší mocnina, tím strmější průběh pro $x \in \langle 1; \infty)$

Vždy prochází bodem [1;1] a [0;0] a[–1;1]

$D(f)=(-\infty; \infty)$
$H(f)=\langle 0; \infty)$

Význačný bod [0;0] *vrchol paraboly*

Exponent – kladný lichý

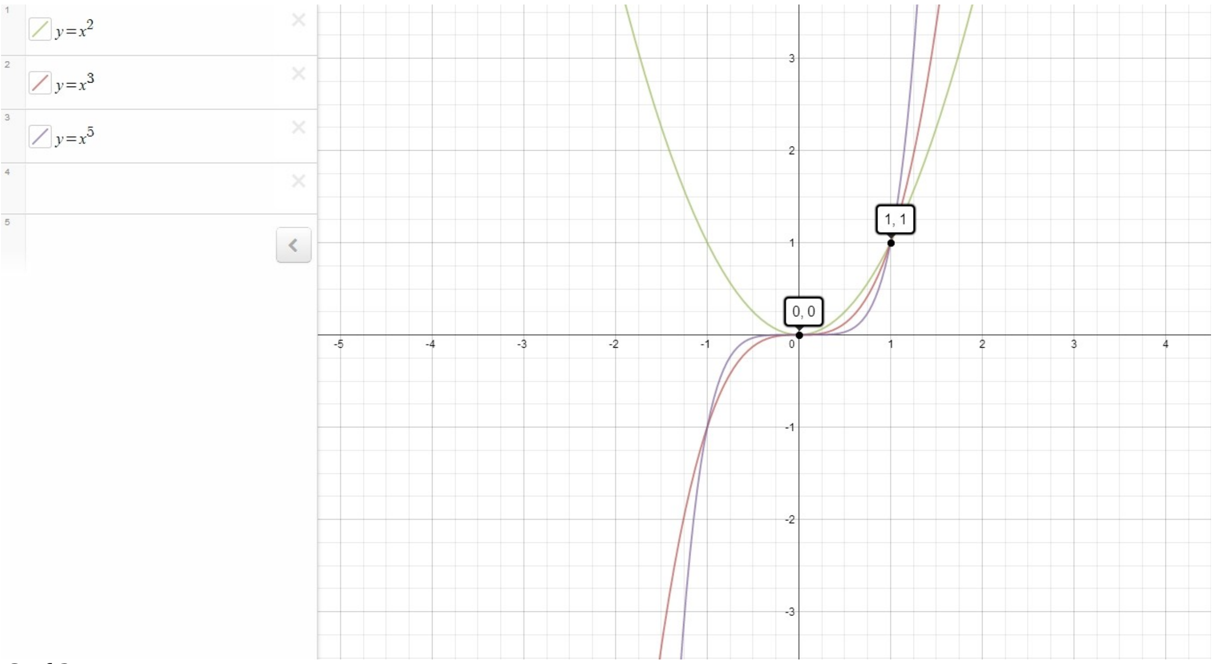

Graf 3

$f: y=x^n$ $\quad$ *kde n je kladné liché*

Parabola (lichá, *kubická*)

Lichá graf je středově souměrný podle ***počátku O*** [0;0]

Čím vyšší mocnina, tím strmější průběh pro $x \in \langle 1;\infty)$

Vždy prochází bodem [1;1] a [0;0] a [–1;–1]

$D(f)=(-\infty;\infty)$
$H(f)=(-\infty;\infty)$

Význačný bod [0;0] *vrchol kubické paraboly*

Exponent – záporný lichý

Graf 4

$f: y=x^{n}$ *kde n je kladné liché*

Hyperbola (lichá)

Lichá graf je středově souměrný podle ***počátku O*** [0;0]

Čím vyšší mocnina, tím strmější průběh pro $x \in (0;1)$

Vždy prochází bodem [1;1] a [–1;–1]

$D(f)=(-\infty;0)\cup(0;\infty)$
$H(f)=(-\infty;0)\cup(0;\infty)$

Asymptoty[1] v osách *x* a *y*

Význačný bod [0;0] *průsečík asymptot*

1 Asymptota je přímka, ke které se graf funkce blíží, ale **nikdy** se jí nedotkne ani ji neprotne.

Exponent – záporný sudý

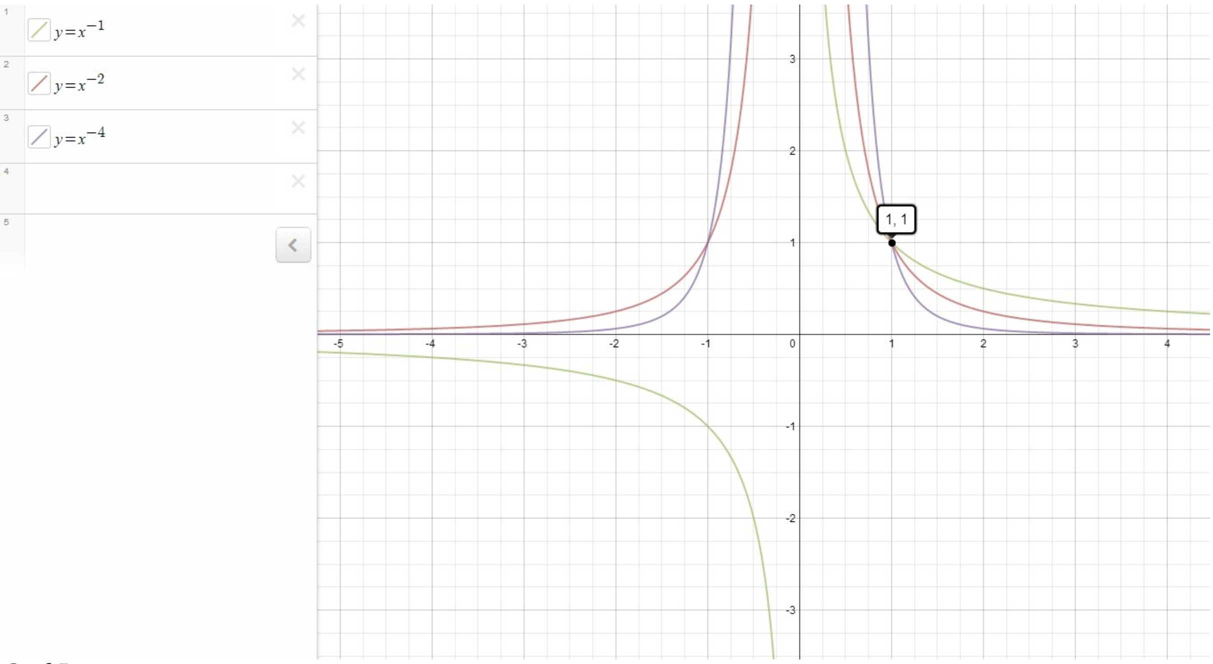

Graf 5

Hyperbola (sudá)

Sudá graf je osově souměrný podle **osy *y***

Čím vyšší mocnina, tím strmější průběh pro $x \in (0;1)$

Vždy prochází bodem [1;1] a [–1;1]

$D(f)=(-\infty;0)\cup(0;\infty)$
$H(f)=(0;\infty)$

Asymptoty[2] v osách *x* a *y*

Význačný bod [0;0] *průsečík asymptot*

2 Asymptota je přímka, ke které se graf funkce blíží, ale **nikdy** se jí nedotkne ani ji neprotne.

Práce s grafem

Pomocí webové aplikace (případně jiné) **www.desmos.com/calculator** prozkoumáme práci s grafem jednotlivých typů mocninných funkcí.

„Natahování“

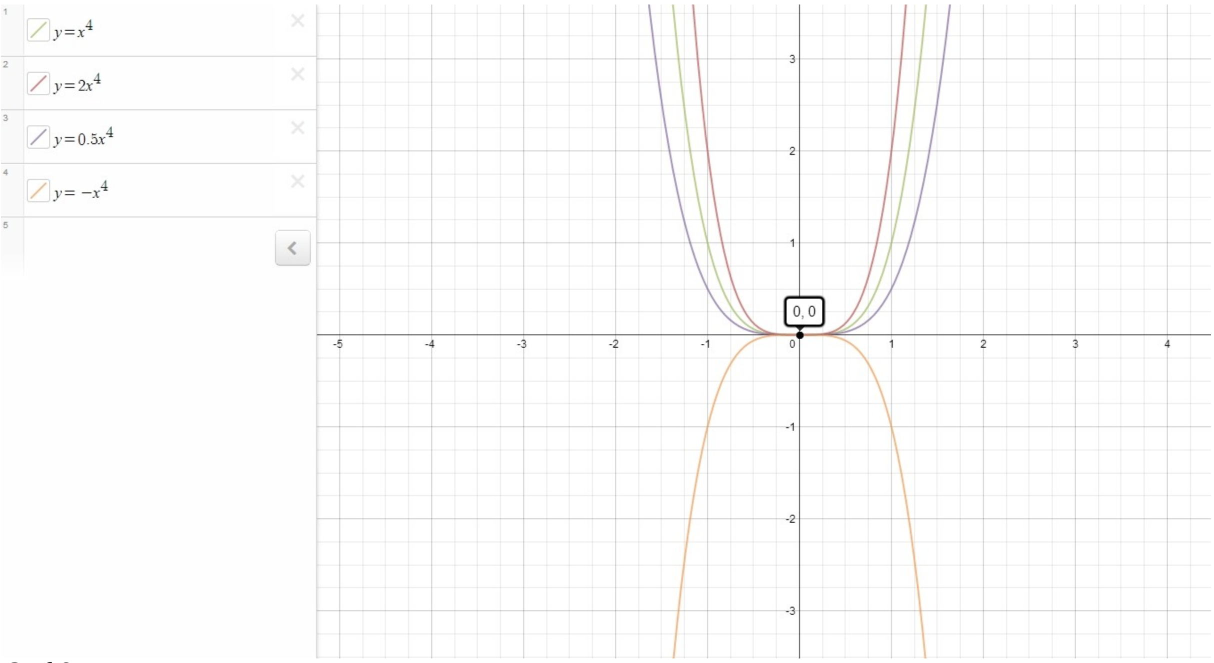

Graf 6

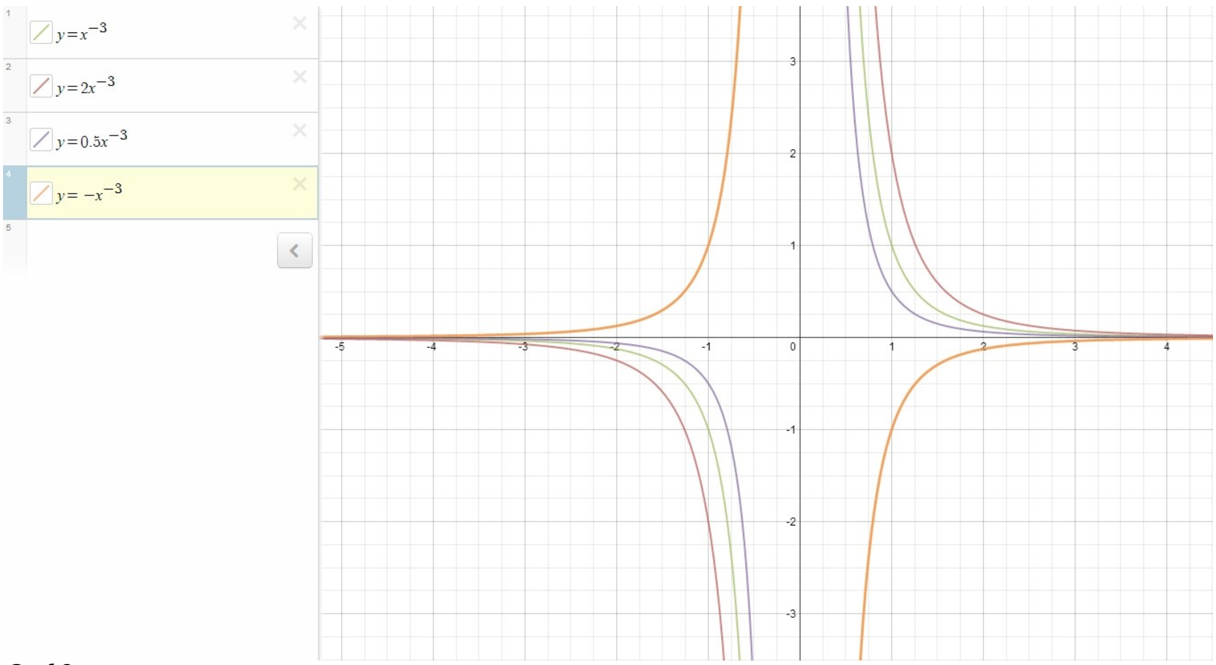

Graf 8

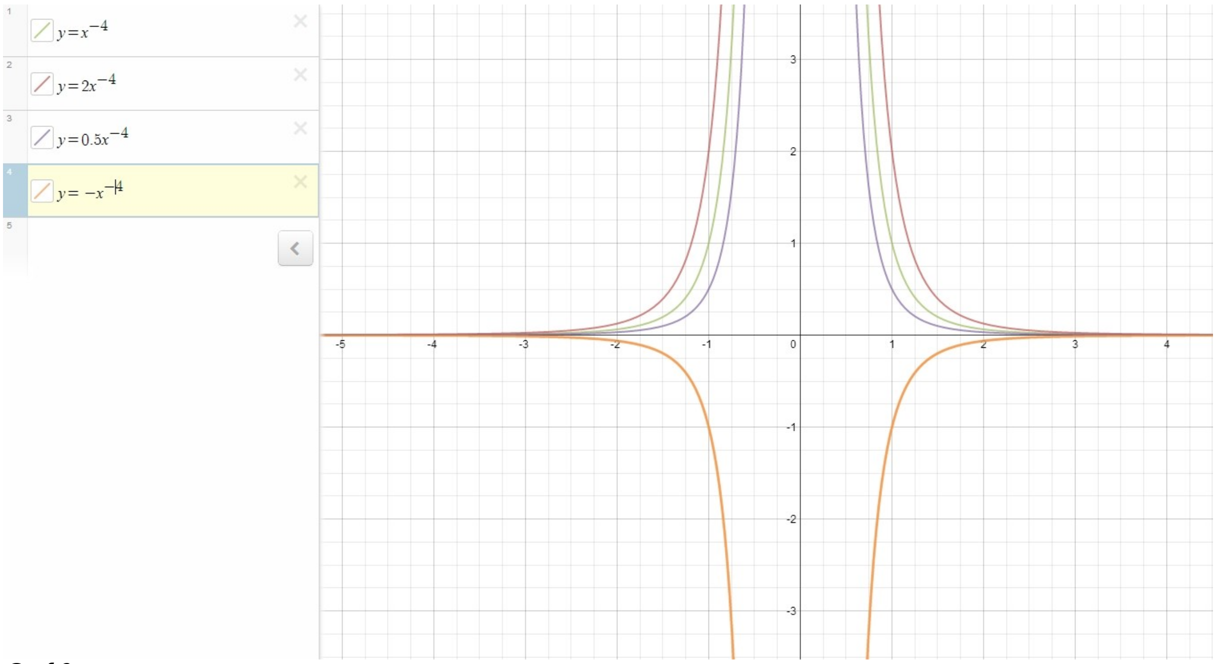

Graf 9

„Posunování“

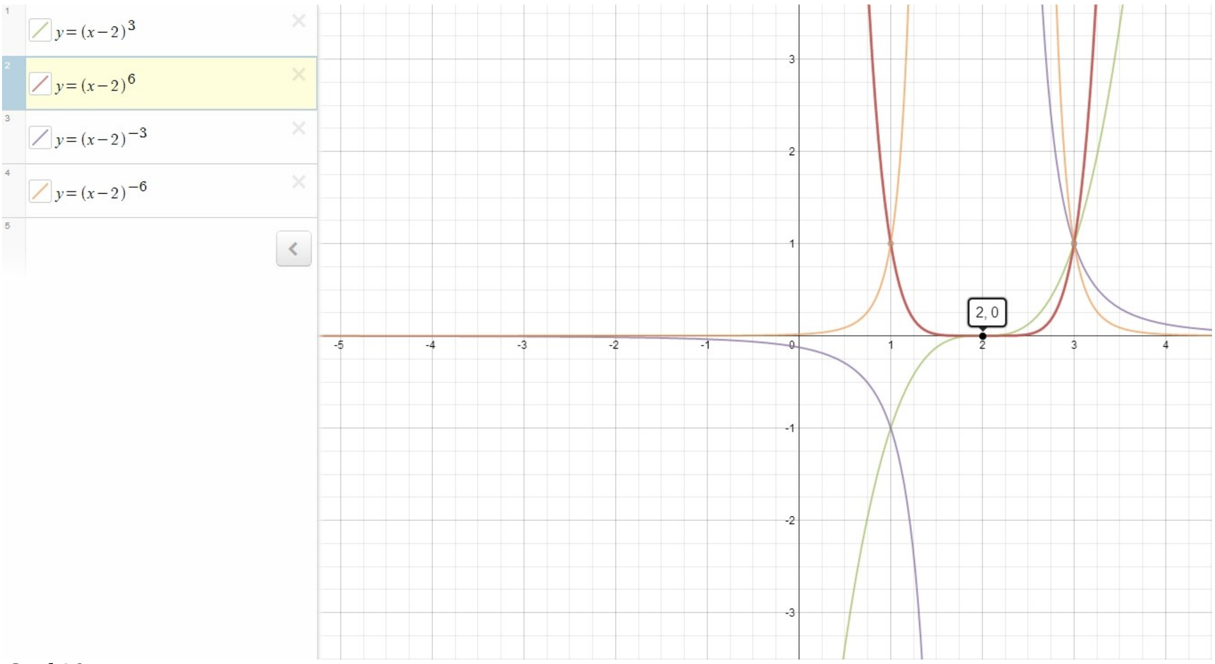

Graf 10

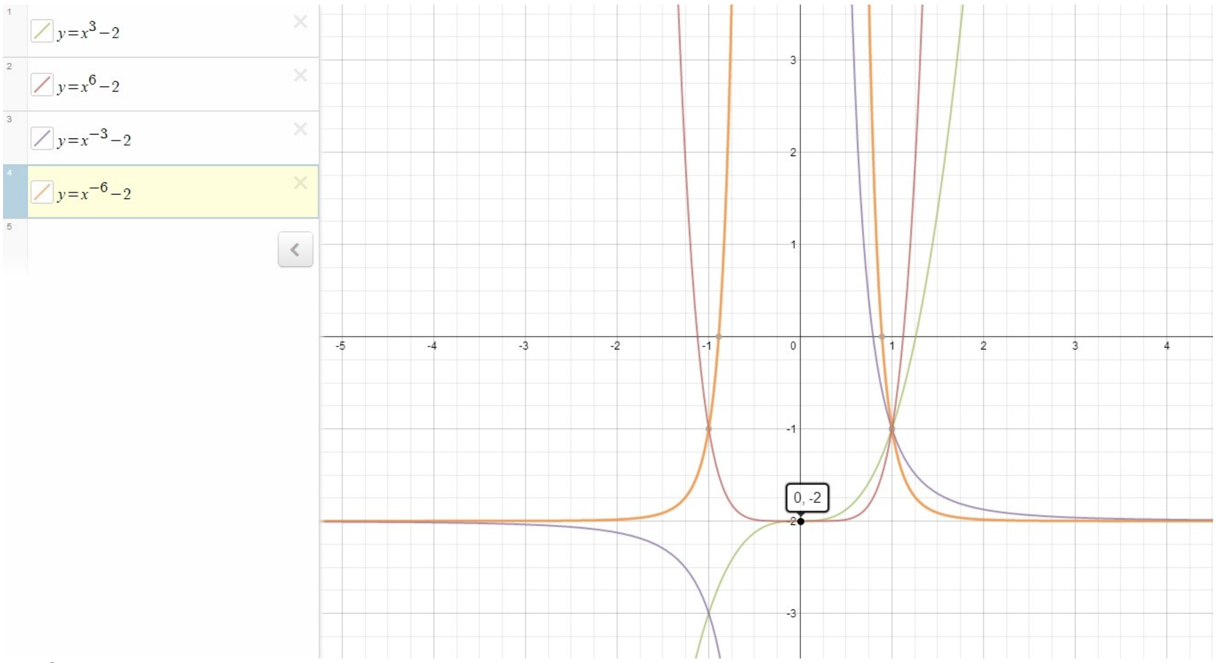

Graf 11

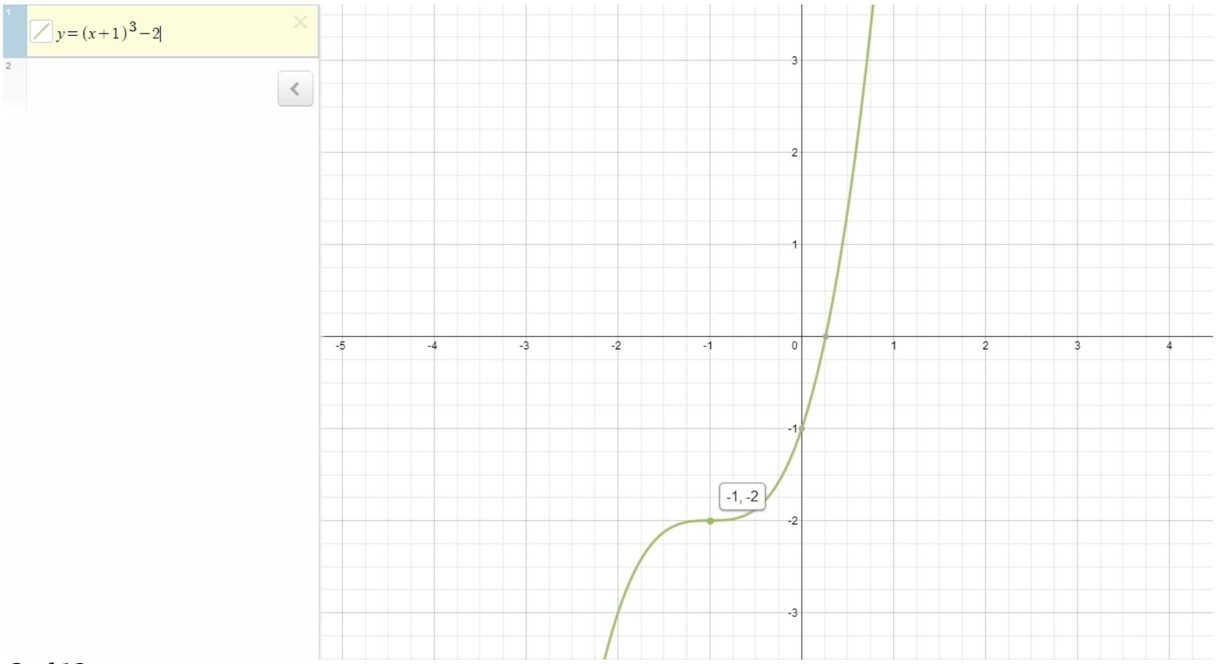

Graf 12

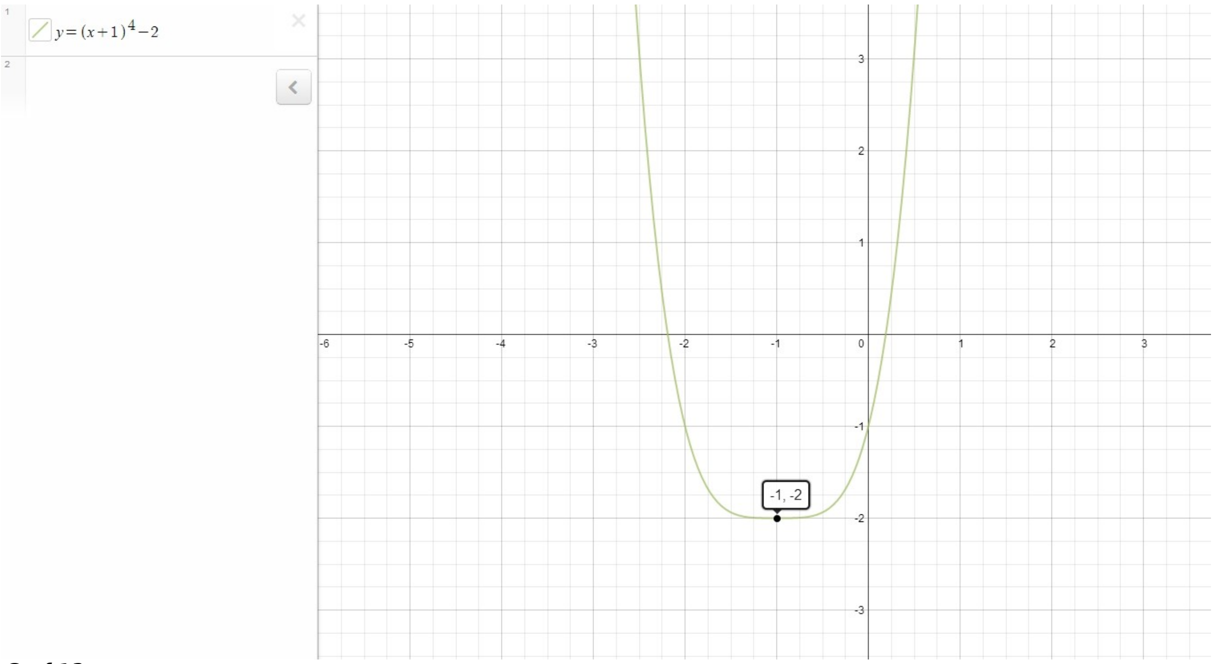

Graf 13

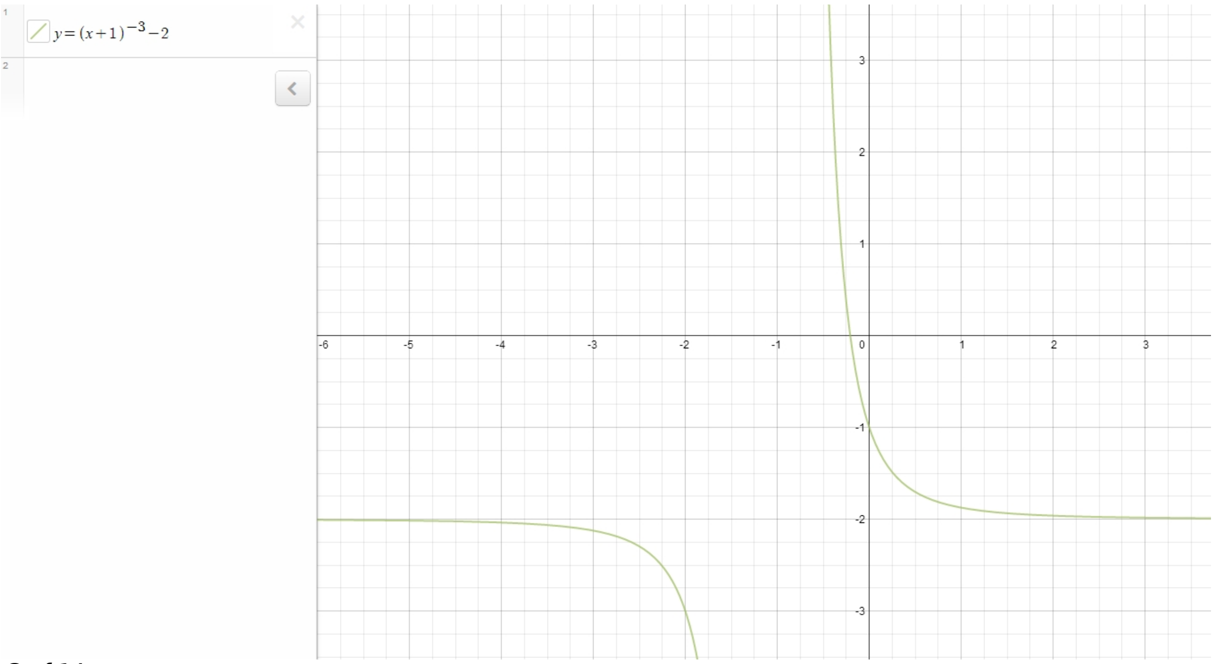

Graf 14

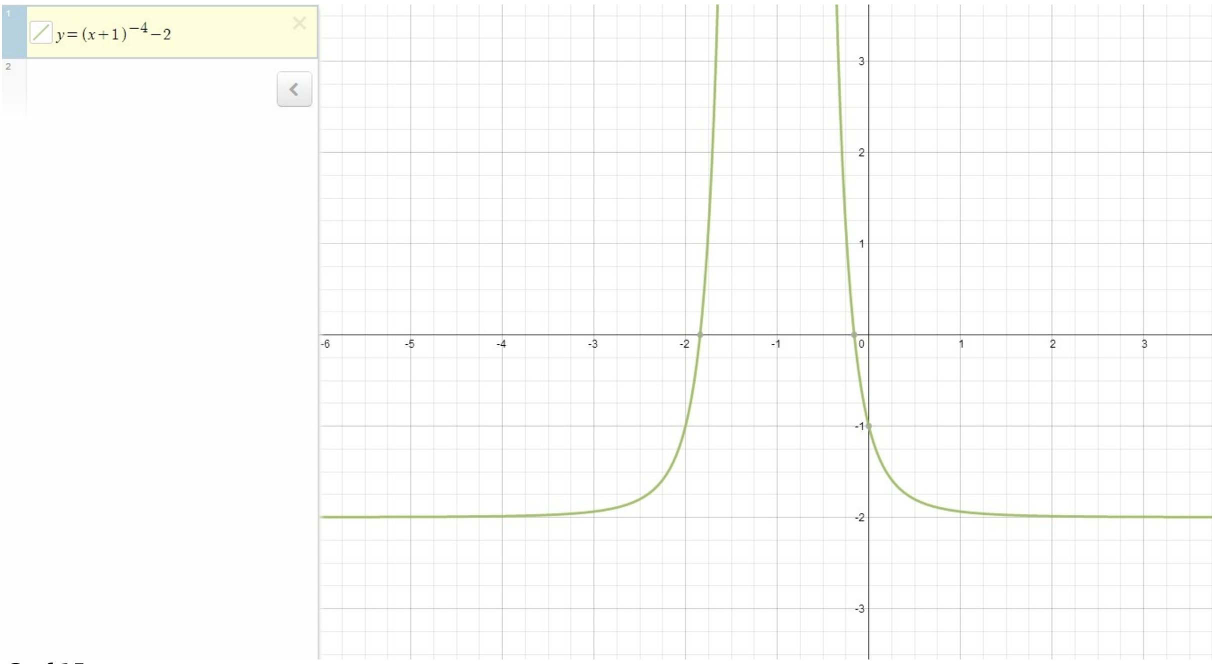

Graf 15

Literatura

JIRÁSEK, František. *Sbírka úloh z matematiky pro SOŠ a studijní obory SOU*. 5. vyd. Praha: Prometheus, 2001, 361 s. Učebnice pro střední školy (Prometheus). ISBN 80-858-4955-0.

ODVÁRKO, Oldřich, Jana ŘEPOVÁ a Ladislav SKŘÍČEK. *Matematika pro střední odborné školy a studijní obory středních odborných učilišť*. 6. vyd. Praha: Prometheus, 1996, 142 s. Učebnice pro střední školy (Prometheus). ISBN 80-719-6042-X.

Webová aplikace https://www.desmos.com/calculator

Registrační číslo	CZ.1.07/1.5.00/34.0577
Šablona	IV/2 Inovace a zkvalitnění výuky směřující k rozvoji matematické gramotnosti žáků středních škol
Tematická oblast	Funkce, rovnice a jejich užití
Název	Mocninné funkce
Číslo DUM	24. 04. 2013
Autor	Mgr. Pavel Nekvinda
Ověřeno ve výuce dne	24. 04. 2013
Předmět	Matematika
Ročník	P2
Anotace, klíčová slova, metodický pokyn	Pracovní list s vysvětlením a grafy jednotlivých typů mocninných funkcí.
Pokud není uvedeno jinak, použitý materiál je z vlastních zdrojů autora.	